

KOREYS TILIDA KESIMNING TURLARI VA UNING GAPDA ISHLATILISHI XUSUSIDA

Azizova Sitora Baxtiyorovna
Samarqand davlat chet tillar instituti
Koreys filologiyasi kafedrası o'qituvchisi
**О ВИДАХ СКАЗУМОЕ В КОРЕЙСКОМ
ЯЗЫКЕ И ЕГО ЗНАЧЕНИИ В
ПРЕДЛОЖЕНИИ**

Азизова Ситора Бахтияровна
Самаркандский государственный институт
иностранных языков
Преподаватель кафедры корейской филологии
**ABOUT THE TYPES OF PREDICATE IN
THE KOREAN LANGUAGE AND ITS
MEANING IN A SENTENCE**

Azizova Sitora Baxtiyorovna
Samarkand state institute of foreign languages
Teacher of the department of Korean Philology

Annotatsiya. Ushbu maqolada koreys tilidagi kesimning turlari hamda gapda aks etishi haqida misollar yordamida ochib bergan. Bundan tashqari, maqolada zamonaviy koreys tilida kesim bo'yicha olimlarning fikr mulohazalari keltirib o'tilgan.

Kalit so'zlar: kognitiv, kommunikativ, kesim, predikativ, ekspressiv, emotsional-ekspressiv leksika.

Abstract. This article provides examples of the types of participles in the Korean language, as well as how they are reflected in the sentence. In addition, the article presents the opinions of scientists on the interjection in modern Korean.

Key words: cognitive, communicative, predicate, predicative, expressive, emotionally expressive lexis.

Аннотация. В этой статье рассказывается на примерах о типах сказуемое в корейском языке, а также о том, как они отражаются в предложении. Кроме того, в статье приводятся мнения ученых по поводу междометия в современном корейском языке.

Ключевые слова: когнитив, коммуникативная, сказуемое, предикативная, экспрессивная, эмоционально-экспрессивная лексика.

KIRISH (INTRODUCTION). Mustaqillikka erishganimizdan so'ng xorijiy mamlakatlar bilan aloqalarimiz yuzaga keldi. Bunday ijobiy holat ta'limda ham zamonaviy samara beruvchi yangiliklarga keng yo'l ochdi. Fikrimiz dalili sifatida bog'cha yoshidagi va

boshlang'ich sinfdagi o'quvchilar ham hozirgi kunda chet tillarini o'rganayotganliklarini eslashning o'zi kifoyadir.

Zamonaviy koreys tilini o'rganishda kognitiv va kommunikativ jihatlarining o'zaro ta'siri gap turlari va uning tarkibiy qismlariga

<https://orcid.org/0009-0006-7562-1145>

E-mail:
azizovasitora06@gmail.com

Tel: +998 90 606 46 80

ko'proq qiziqish uyg'otadi. Ushbu maqolada biz gaplarning turlari va gapning asosiy komponenti sifatida kesimning funktsiyasini ko'rib chiqamiz.

Odatdagidek, har qanday hodisa haqidagi xabar har doim ham bir xil grammatik shaklda taqdim etilmaydi, balki hikoya jumllarining grammatik mezonlari va xususiyatlari mavjud [1]. Koreys tilida gap, fikr, xabar orqali ifodalash asosiy vositalari hisoblanadi. Bunda berilgan savolga javob beradi va bayon qilish maqsadi bo'yicha boshqa gaplardan nafaqat intonatsion xususiyatlari, balki grammatik shakllanishi, semantik tabiati bilan ham farq qilishi mumkin. Bunday birliklar har doim ham nutq aloqasi ishtirokchilarining to'g'ridan-to'g'ri aloqasini talab qilmaydi, garchi ma'ruzachi uning xabarini kimdir qabul qilishi kerakligiga e'tibor qaratadi. Chunki bunga qarab uslub affikslari qo'shiladi. Shunday qilib, koreys tilida rasmiy - xushmuomala, norasmiy - muloyim va boshqalar kabi nutq uslublarining mavjudligi va uslubning grammatik xususiyatlarini ifodalash uchun asosiy "yuk" ni o'z ichiga olgan tarkibiy qism kesim hisoblanadi.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METOD / (MATERIALS AND METHODS).

Ushbu ish doirasida quyidagi tadqiqotchilarning ishlari o'rganildi: Se Djangsu, N.A. Baskakov, 서정수, Y. N. Mazur, 고석주 va boshqalar.

Har bir koreys jumlasida kesim bilan tugaydi. Koreyscha gapdagi kesim o'zakning bosh bo'lagi, gapning minimal tashkil etuvchi markazidir. U yangi ma'lumotlarni o'z ichiga oladi va predikativ ma'nolarni ifodalaydi. Predikat subyektdan farqli o'laroq, gapni qurish uchun asos bo'lib, mustaqil ravishda xizmat qilishi mumkin: u predikativ xususiyatlarga ega bo'lib, bir qismli gap vazifasini bajarishi mumkin.

겨울이었다. Qish bo'ldi.

또 나왔다. Yana chiqdi

Shunday qilib, kesimning predikativ o'rni (서술어) subyekt pozitsiyasi bilan korrelyatsiya qilishi mumkin, ya'ni mavzu bilan bog'liqligini ko'rsatadi. Albatta, rasmiy ravishda ega va kesim o'zaro bog'liqdir, lekin fikrni ifodalash jarayonining ichki negizida kesim hali ham markaziy o'rinni egallaydi.

Demak, predikat haqidagi ta'limotning asosini ikki xususiyatga ega bo'lgan gap bo'lagi degan fikr tashkil etadi:

- u predikativlik tashuvchisi, ifoda lovchisi;
- predmetga aloqador, unga mos keladigan gapning bo'lagi.

Koreys tili misolida predikativ konstruktsiyalar tarkibiga ko'ra, gaplarni ikkita asosiy guruhga bo'lishga asoslangan tasnif odatda qabul qilinadi: oddiy gaplar (단순문) va murakkab (복합문) til faktlari yuzasida joylashgan ichki grammatik munosabatlar bilan, shuningdek bosh (주성분) va ikkinchi darajali (2 차적) ning tarkibi va tartibi bo'yicha tasniflashi mumkin. Gap tarkibi: bir bo'lakli gap (단일성분 문장), ikkinchi darajali bo'lak (주성분 문장), keng tarqalgan (확대문) va tarqalmagan (불확대문) [2]. Gaplarni ushbu guruhlarga bo'lish umumiy xarakteristikasi bo'yicha sintaktik fanda qabul qilingan oddiy va murakkab gaplar guruhlaridan sezilarli farqlari ko'p emasligiga guvoh bo'lishimiz mumkin.

MUHOKAMA VA NATIJALAR (DISCUSSION AND RESULTS).

Bizning fikrimizcha, gaplarni turlarga bo'lishga bo'lgan qiziqish, koreys tilidagi oddiy gaplarni grammatik turlarga bo'lishning asosiy asosi predikativlikni ifoda etish usulidagi farq bo'lishi mumkin degan fikrga olib keladi – gapning umumiy grammatik ma'nosi va predikativ munosabatlar uning ichida bo'lishi mumkin.

Koreys tilida, ikkinchi bo‘lakli gapning asosiy belgisi emas, lekin shunga qaramay, gapning asosiy tarkibining axborot yoki xabarni uzatishda o‘zaro aks etishi tez-tez uchraydi va shu bilan ikkinchi bo‘lakli gapning asosiy xususiyati hisoblanadi [3]

Ma’lumki, ko‘pgina g‘arb tillarida, jumladan ingliz tilida ham gapning bosh bo‘laklaridan biri hisoblangan **kesim** predikat termini bilan ataladi. Chet tilini o‘rganish ona tiliga qiyosan bo‘lishi shubhasiz. Shu bois, o‘zbek tilidagi **kesim** bilan ingliz tilidagi predikat terminlari o‘zaro bog‘liq ekanligiga alohida ahamiyat qaratish, bizningcha, muhim natijalarni beradi [4].

Fikrimiz isbotini quyidagi so‘zlarning o‘zaro qiyoslanishida ko‘rish mumkin: (praedicatum) predikat (xorijiy tillarda) – aytmoq, bayon qilmoq ma’nosida, → **сказьмое** (rus tilida сказать (aytmoq) so‘zidan), → **xabar** (tojik tilida) → **kesim** (o‘zbek tilida). Boshqa tillar singari koreys tilida ham kesim tushunchasi mavjud. Koreys tilida **kesim** → 서술어 deyiladi. Kesim ega bilan birgalikda gapni tashkil etuvchi eng muhim bo‘lakdir [5]. Kesim eganing holatini, harakatini, xususiyatini ifodalab keladi. Shuning uchun kesimni gapdagi eng muhim qism deb aytish mumkin. Koreys tilida odatda fe’l va sifat so‘zlar kesim vazifasini bajarib, ‘명사’-ot+’이다’ qo‘shimchasi qo‘shilib kelganda ham kesim vazifasini bajaradi. Otga qo‘shilib kesimni hosil qiluvchi ‘이다’ qo‘shimchasi o‘zbek tilidagi -dir qo‘shimchasiga to‘g‘ri keladi [6]. Masalan: fe’l(동사) ning kesim bo‘lib kelishi:

새가 **납니다** – Qush uchyapti.

철수가 **웁니다** – Cholsu kelayapti.

Quyidagi misollarda kesim harakat fe’llari 날다 – uchmoq va 오다 – kelmoq

fe’llaridan yasalgan. Bundan tashqari sifatlar ham kesim vazifasida kelishi mumkin:

Masalan: sifat (형용사) ning kesim bo‘lib kelishi [7]:

겨울은 **춡습니다** – Qish sovuq.

이 드레스가 참 **예뻡니다** – Bu ko‘ylak juda chiroyli.

Koreys tilida kesimning ot kesim turi ham mavjud bo‘lib, bunday kesimlar ot (명사) so‘z turkumiga -이다 predikativlik kesim qo‘shimchasini qo‘shish orqali yasaladi.

제 동생은 **학생이다** – Mening ukam talabadir.

저는 **롤라입니다** – Men Lolaman.

Kesim yasovchi “이다” –dir qo‘shimchasi nafaqat ot so‘zlarga balki boshqa so‘z turkumidagi so‘zlarga ham qo‘shilib kesimni hosil qiladi [8]. Koreys tilida kesim gapning oxirida keladi, lekin gapdagi urg‘u tushadigan bo‘lakka qarab kesim gapning oxirida emas, balki boshida yoki o‘rtasida ham kelishi mumkin. Koreys tilida ot-kesimni ega bilan bog‘laydigan bo‘lak 보어 bog‘lama deyiladi.

Masalan:

저는 대학생이 됩니다 – Men student bo‘laman.

그 분은 민주가 아닙니다 – U kishi Minju emas.

Quyidagi misollarda ko‘rishimiz mumkinki student va Minju so‘zlari ega va kesimni bog‘layotgan bog‘lama (to‘ldiruvchi) vazifasida kelgan [9].

Kommunikatsiya jarayonida har qanday kishi o‘z nutqining ekspressivligini, ta’sir kuchini oshirish maqsadida leksik birliklarni mubolag‘a (giperbola) tarzida ham ishlatadi. Emotsional-ekspressiv leksikaning bu turidan ko‘pincha so‘zlashuv tilida foydalaniladi va

tinglovchida javob reaksiyasining qo'zg'alishiga sabab bo'ladi [10].

Tilning so'zlashuv vositasi ekanligini nazariy tushuntirish orqali o'quvchilarga tillar o'rtasidagi umumiylik tasavvurini ham shakllanishiga erishish mumkin. Bunda gap bo'laklarining mazmun-mohiyati, nomlanishidagi uzviylikni o'rgatish orqali erishish yaxshi natija berishi nazarda tutiladi.

O'qitish jarayonida ishimizda berilgan kabi misollarni keltirish va ularning o'zaro munosabatlarini sodda chizmalar asosida ko'rsatib berish qoida va tariflarning mohiyatini to'la anglash imkonini berishiga erishish mumkin.

XULOSA (CONCLUSION). Shunday qilib, koreys tilidagi gap turlari tarkibiy va semantik tahlilga muhtoj. Jarayonlar o'rtasida parallellik qanday amalga oshirilishiga e'tibor berish kerakligi talab etiladi. Bunda aloqa, til tizimining birliklari fikrni shakllantirishda va uni kommunikativ ifodalashda faqat sintaksis orqali amalga oshirish maqsadga muvofiq bo'ladi. Bundan tashqari, ilmiy adabiyotlarda koreys tilidagi jumlar va gaplar turlariga bo'linish masalasi noaniq xulosalarga ega. Gap turlarini idrok etish va ulardan foydalanish darajasida tasniflash masalalari ayniqsa dolzarbdir. Shuningdek, kommunikativ birlikning ta'rifi, uning minimal tarkibi, bunda kommunikatsiyadagi informatsion yetarlilik aniqlanishi mumkin.

FOYDALANGAN ADABIYOTLAR

1. Се Джангсу Грамматика родного языка [The grammar of the native language]. Сеул: Университет Ханянг. 1996.
2. Баскаков Н.А. Историко-типологическая характеристика структуры тюркских языков. Словосочетание и предложение. –М.:Наука, 1975. -288 с.
3. 서정수. 국어 문법. 서울, 한양대학교 출판원, 1996. -1568
4. “동일 대비 남북한어 이해 수정 증보판” 김응모 와 최호철, 2000 년 세종출판사.
5. Ю.Н. Мазур «Грамматика корейского языка», Москва 2004г.
6. “외국인의 한국어 연구” 최호철, 2005 년 경진문화사.
7. “표준 국어 문법론” 남기심, 2005 년 탈출판사.
8. “한국어가 있다 1” 우리말 바꾸기 팀, 2005 커뮤니케이션북스.
9. 고석주. 현대한국조사의연구 I. - [서울]: 한국문화사, 2004. – 456.
10. 김상대. 국어문법의대안적접근. - [서울]: 국학자료원, 2001. – 284.

